

AD FONTES

**CURSUS
LATINUS**

**EVA KUŽÁKOVÁ
DANA SLABOCHOVÁ**

KAROLINUM

**AD FONTES
CURSUS LATINUS**

**Eva Kuťáková
Dana Slabochová**

Recenzovala:
prof. PhDr. Bohumila Mouchová, CSc.

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Ovocný trh 560/5, 116 36 Praha 1
Praha 2022
Obálka Jan Šerých
Páté vydání

© Univerzita Karlova, 2020
© Eva Kuťáková, Dana Slabochová, 2020

ISBN 978-80-246-4603-9
ISBN 978-80-246-4184-3 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Koncepce učebnice

AD FONTES – CURSUS LATINUS je učebnice pro studium latiny jako předmětu v rámci studijních humanitních programů (historických, filozofických, uměnovědných, filologických aj.) na FF UK. Dvacet základních lekcí (*Cursus I a Cursus II*) je koncipováno tak, aby se daly využít pro kurzy začátečníků, mírně až středně pokročilých i specializované kurzy čtení latinských pramenů. Zařazení pěti opakovacích lekcí, tj. modelových testovacích cvičení s klíčem (*Repetitio I–V*), i řady autokorektivních cvičení a ukázek překladů latinských textů do češtiny v základních lekcích poskytuje studentům jasnou představu o požadavcích na jednotlivé atestace (test, zápočet, zkouška, tj. všestranná práce s neznámým textem), usnadňuje autoevaluaci dosažených dovedností a podporuje tzv. řízené samostudium. Autorky nově zařadily interaktivní gramatická cvičení rovněž na elektronickou platformu UK (přístup pouze pro studenty zapsané v kurzech latiny JC FF UK). Cílem kurzu je napomoci studentům k získání takových jazykových znalostí a řečových dovedností, které jim umožní porozumět originálnímu latinskému textu, dovedou je tedy poměrně rychle a efektivně AD FONTES, k pramenům.

Fontes I, II, III

První část (*Latinitas temporis antiqui*) obsahuje jednodušší pasáže z děl římských prozaiků. Jsou voleny takové ukázky, které svým významem přesahují výuku jazyka a mohou obohatit všeobecné kulturní znalosti studentů. Právě s ohledem na evropské kulturní tradice jsou zařazeny i ukázky biblických textů.

Druhá část (*Latinitas medii aevi*) slouží jako úvod k četbě domácích pramenů středověkých, třetí část (*Latinitas aetatis recentioris*) rozšiřuje a doplňuje výběr významných domácích novověkých autorů a textových typů zařazených v Cursus II.

Četbu usnadňují poznámky (*auxilium*) a ukázky věcně i stylisticky adekvátních překladů do češtiny (*clavis*). Uživatel se ovšem nemůže vyhnout systematické práci s latinským slovníkem a mluvnicí (viz *Bibliografická poznámka*). *Fontes* tak poslouží představě o náročnosti, resp. i výběru textů k samostatné domácí přípravě ke zkoušce (tj. věcně i stylisticky adekvátní překlad známého textu).

Za přátelskou pomoc při širším výběru pramenů děkujeme kolegům z Ústavu pro klasická studia AV ČR, za pečlivé přečtení textu a laskavé připomínky k tomuto dalšímu vydání kolegyním z Jazykového centra FF UK, dále pak prof. PhDr. Bohumile Mouchové, CSc., a PhDr. Zuzaně Vaněčkové.

Autorky

INDEX

/9/ **CURSUS I – Úvodem**

/10/ **Mapa starověké Itálie**

	1. Exercitationes	2. Usus legendi	3. Miscellanea
/11/ Lectio I	Výslovnost; konjugace sloves; aktivní a pasívní tvary indikativu prez. a impf., infinitivu; imperativ	Iulia, Claudia et Paullina – quid faciunt?	Nota bene; Lingua Latina, linguae modernae et lingua Bohemica
/17/ Lectio II	1. deklinace: substantiva a adjektiva; zájmena přivlast.; sloveso <i>esse</i>	Iulia magistra	Verba alata; Inscriptio; Descriptio Nili; Lingua Latina et linguae modernae
/24/ Lectio III	2. deklinace: substantiva a adjektiva; indikativ futura I	Magister et pueri in schola – Non scholae sed vitae discimus	Verba alata; Caesar ad Alesiam; Lingua Latina et lingua Bohemica; De philosophia; Sigla Latina
/32/ Lectio IV	3. deklinace: subst.; zájm. ukaz. a táz.; tázací věty; ablativ časový a místní; tzv. vazba místních jmen	Magister et pueri iterum in schola – Historia magistra	Verba alata; De mari; Linguae indoeuropaeae; Sigla Latina; Vesuvius; Canticum
/40/ Lectio V	3. deklinace: adj.; adverbia; zájmena osobní a vztažná; participium prez. akt.; pasívum v prez. systému; deponentní slovesa	De patria nostra	Laus Italiae; Verba alata; De Dianae statua; Sigla Latina; Lingua Latina et linguae modernae
/48/ Repetitio I	Lectio I–V		cf. Clavis

/50/ Lectio VI	4. a 5. deklinace; zájmena neurčitá, záporná, zájmen. adjektiva; <i>esse</i> a odvozená slovesa	De diebus et mensibus	Verba alata; Epigrammata; Lingua Latina et linguae modernae; Sigla Latina; Regia Solis; Ex Vetere Testamento; De domo Romana
/60/ Lectio VII	Stupňování adj. a adv.; ablativ srov.; genitiv celkový; konjunktiv préz. a impf.; vedl. věty s <i>ut</i>	De urbe Praga; Ciceronis epistula	Verba alata; Versus Catulli; Sigla Latina; Inscriptiones; Lingua Latina et linguae modernae; Penelope Ulixi
/69/ Repetitio II	Lectio VI–VII		cf. Clavis
/71/ Lectio VIII	Indikativ perfekta; číslovky základní a řadové	E Gestis Romanorum; Inscriptio; De Roma antiqua	Verba alata; Inscriptiones; Sigla Latina; Lingua Latina et linguae modernae
/81/ Lectio IX	Indikativ plqperf.; relativní užití časů; ablativ absolutní; sloveso <i>ire</i>	C. Iulius Caesar, De bello Gallico	Verba alata; Caesar – překlad (cf. Clavis); Lingua Latina et lingua Bohemica; Sigla Latina
/90/ Lectio X	Participium futura aktiva; indikativ futura II; infinitivní vazby	C. Iulius Caesar, De bello Gallico; M. Tullius Cicero, De morte disputatio	Verba alata; Dies irae – překlad (cf. Clavis); Sigla Latina; Lingua Latina et linguae modernae; De amicitia
/102/ Repetitio III	Lectio I–X: modelový test z gramatického a lexikálního minima		cf. Clavis, Existimatio
/107/ Clavis	Repetitio I–III		

/111/ **Vocabula I (& Slovník vlastních jmen)**

/145–6/ Invitatio & Europa (první univerzity evropského středověku)

/147/ CURSUS II – Úvodem

	1. Exercitationes	2. Usus legendi	3. Miscellanea
/148/ Lectio XI	Konjunktivy, souvěť podmínková	Leo in Anglia (<i>V. Šašek</i>)	Caesar in Britannia (lat.-čes.); Latin in the U.K.
/154/ Lectio XII	Supinum, gerundivum, gerundium	Qua ratione linguae discantur (<i>J.A. Komenský</i>)	Verba alata; Latine colloquamur!
/160/ Lectio XIII	Slovesa neúplná, nepravidelná a semideponentní	De cerevisiarum differentiis (<i>T. Hájek</i>)	De deversoriis Romanis; Cur potas? (lat.-fr.)
/166/ Lectio XIV	Souslednost časů, nepřímé otázky	Fortunato Durich <i>Jos. Dobrowsky</i> S.pl.	Epitaphium
/172/ Lectio XV	Vedlejší věty časové	Vita Iohannis Blahoslaus	Nuntii Latini Radiophonici (lat.-čes.)
/178/ Repetitio IV	Lectio XI–XV	Orbis pictus	Clavis
/182/ Lectio XVI	Vedlejší věty příčinné; neosobní slovesa	De studio Bononiensi (<i>V. Písecký</i>)	<i>Iuvenis</i> subnotatio (repetitio + clavis)
/188/ Lectio XVII	Vedlejší věty přípustkové	De urbibus et oppidis Bohemiae (<i>B. Balbín</i>)	Editionis titulus
/193/ Lectio XVIII	Syntax pádů: genitiv, dativ	Codicis manuscripti descriptio (<i>Pelzel –Dobrovský</i>)	Conspectus operis
/198/ Lectio XIX	Syntax pádů: akuzativ, ablativ	De Pragensibus (<i>B. Hasištejnský</i>)	Poema (lat.-čes.)
/203/ Lectio XX	Nepřímá řeč	De Bojemiae incolis moribusque (<i>P. Stránský</i>)	Quidam Gallorum (repetitio + clavis)
/208/ Repetitio V	Lectio XVI–XX	Bohemia docta	Clavis

FONTES I**LATINITAS TEMPORIS ANTIQUI**

FONTES I	LATINITAS TEMPORIS ANTIQUI
/280/ Praeparatio ad usum legendi	<i>Auctores Romani</i>
/286/ & Clavis (1.–7.)	<i>Gellius, Cicero, Sallustius, Caesar, Plinius</i>
/289/ Usus legendi	
/289/ 1. Podstata a význam přátelství*	<i>M. Tullius Cicero</i>
/290/ 2. Dámoklův meč*	<i>M. Tullius Cicero</i>
/291/ 3. Gygův prsten*	<i>M. Tullius Cicero</i>
/291/ 4. Z obžaloby Verra*	<i>M. Tullius Cicero</i>
/292/ 5. Úvod I. řeči proti Catilinovi	<i>M. Tullius Cicero</i>
/293/ 6. Dopis Attikovi	<i>M. Tullius Cicero</i>
/294/ 7. Situace v Galii	<i>C. Iulius Caesar</i>
/295/ 8. Orgetorix	<i>C. Iulius Caesar</i>
/297/ 9. Hannibal	<i>Cornelius Nepos</i>
/299/ 10. Srovnání Catona s Caesarem	<i>C. Sallustius Crispus</i>
/300/ 11. První triumvirát	<i>C. Velleius Paterculus</i>
/301/ 12. Důvody Ciceronova vyhnanství	<i>C. Velleius Paterculus</i>
/302/ 13. Caesarovy triumfy	<i>C. Velleius Paterculus</i>
/302/ 14. Caesarova smrt	<i>C. Velleius Paterculus</i>
/303/ 15. Přednosti Tiberiovy vlády	<i>C. Velleius Paterculus</i>
/303/ 16. Závěr díla	<i>C. Velleius Paterculus</i>
/304/ 17. Dobré svědomí	<i>L. Annaeus Seneca</i>
/305/ 18. Alexandrovo mládí	<i>Q. Curtius Rufus</i>
/306/ 19. Smrt Alexandra Velikého	<i>Q. Curtius Rufus</i>
/308/ 20. Mravy a povinnosti učitele	<i>M. Fabius Quintilianus</i>
/309/ 21. Tropy	<i>M. Fabius Quintilianus</i>
/309/ 22. Perifráze	<i>M. Fabius Quintilianus</i>
/310/ 23. Filozofie a řečnictví	<i>M. Fabius Quintilianus</i>
/311/ 24. Závody v cirku*	<i>C. Plinius Caecilius Secundus</i>
/312/ 25. Blahopřání císaři Traianovi*	<i>C. Plinius Caecilius Secundus</i>
/312/ 26. Androclus a lev	<i>A. Gellius</i>
/313/ 27. Svatý Jeroným*	<i>Iacobus de Voragine</i>
/314/ 28. Narození Ježíšovo	<i>Novum Testamentum</i>
/315/ 29. Chvalozpěv Simeonův*	<i>Novum Testamentum</i>
/315/ 30. Petrovo zapření Krista	<i>Novum Testamentum</i>
/316/ Clavis (*)	

FONTES II	LATINITAS MEDII Aevi
/320/ Přehled nejčastějších odchylek od klasické normy	
/322/ 1. Vražda sv. Václava	<i>Crescente fide</i>
/322/ 2. Libušina věštba	<i>Kosmas</i>
/323/ 3. Bitva u Chlumce	<i>Kosmův první pokračovatel</i>
/323/ 4. Braniboři v Čechách	<i>Kronika zbraslavská</i>
/324/ 5. Vláda a smrt Václava III.	<i>Kronika zbraslavská</i>
/325/ 6. Slovní předkové a příbuzní	<i>Karel IV.</i>
/325/ 7. Privilegium	<i>Zakládací listina UK</i>
/326/ 8. Založení Nového Města	<i>Beneš Krabice z Weitmile</i>
/326/ 9. Mír tomuto domu	<i>Jan Hus</i>
/327/ 10. Psáno v Kostnici	<i>Jan Hus</i>
/328/ 11. Proti Tábořským	<i>Jakoubek ze Stříbra</i>
/329/ 12. Slyšte všichni	<i>Universi audiant</i>

FONTES III	LATINITAS AETATIS RECENTIORIS
/330/ 1. Z Čech až do Portugalska	<i>V. Šašek / S. Pavlovský</i>
/330/ 2. Sepsání Vlastina příběhu	<i>Racek Doubravský</i>
/331/ 3. Ze studijního řádu	<i>Petr Codicillus</i>
/332/ 4. Vzdělaným mužům mého národa	<i>Jan Amos Komenský</i>
/333/ 5. Úvahy o mezinárodním jazyce	<i>Jan Amos Komenský</i>
/334/ 6. Učenému příteli	<i>Bohuslav Balbín</i>
/335/ 7. O kapli řečené Betlém	<i>Bohuslav Balbín</i>
/335/ 8. Nápis	<i>Zámek v Jindřichově Hradci</i>
/336/ 9. Vydavatel čtenáři	<i>Karel Rafael Ungar</i>
/337/ 10. O kronice Václava Hájka	<i>Gelasius Dobner</i>
/338/ 11. Doktorská sponze	<i>Filozofická fakulta UK</i>
/339/ 12. Pozvánka na Pražský seminář	<i>Filozofická fakulta UK</i>

/340/ **Gaudeamus igitur**

/341/ **Bibliografická poznámka**

/342/ **Clausula**

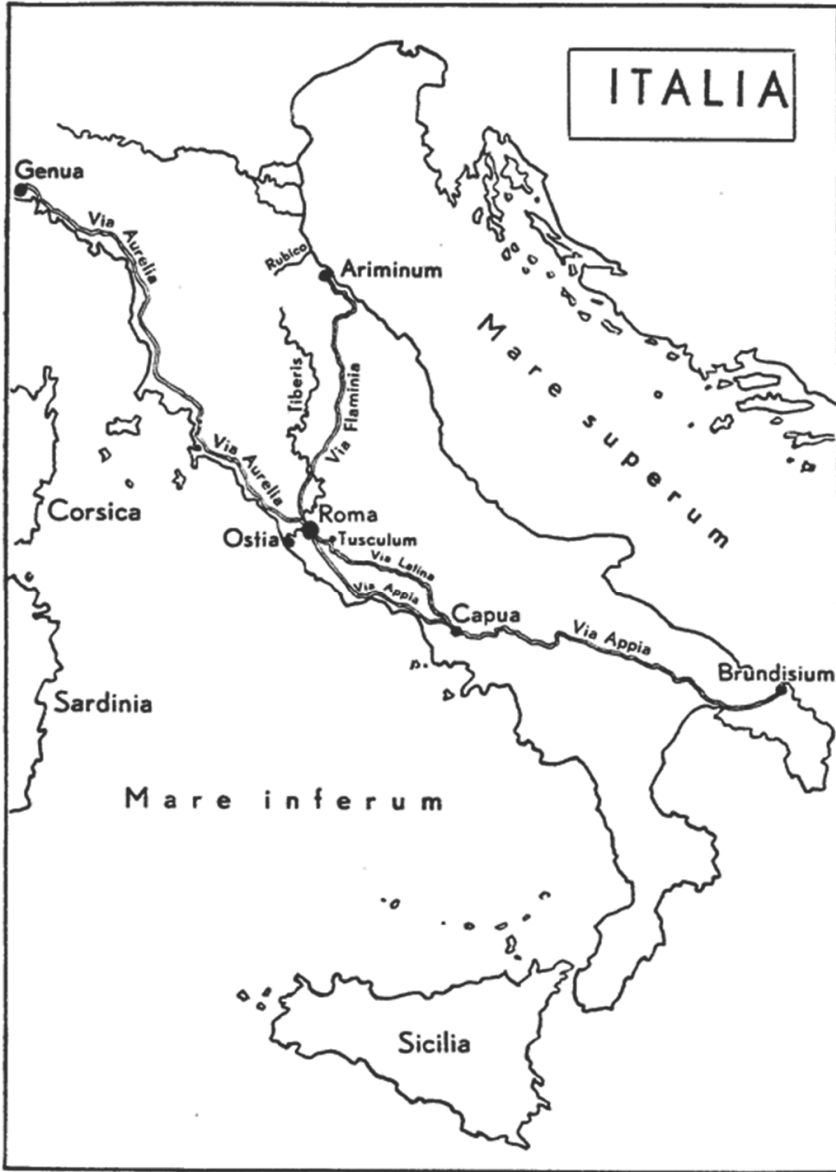
CURSUS I je koncipován tak, aby jej bylo možno využívat pro kurzy začátečníků i mírně pokročilých. Obsah i rozsah *deseti základních lekcí* dovoluje probírat látku nejen rozdílným tempem, ale i na různé úrovni. Proto je gramatické učivo rozvrženo do větších celků. Pokud mají být začátečníci po tří/čtyřsemestrovém kurzu schopni číst originální texty, je třeba postupovat poměrně rychle. Velkou výhodou budou mít tedy ti, kteří budou při vstupu do kurzu ovládat alespoň ty nejjednodušší partie latinské gramatiky, které si v prvních pěti přípravných lekcích (tzv. propedeutikum) budou moci pouze důkladně zopakovat. K opakování probrané látky, resp. k ověření vstupních znalostí je určena lekce *Repetitio I* s klíčem (*Clavis*).

Každá lekce je zahájena sadou různých cvičení (*Exercitationes*) zaměřených k novým jevům. Záhloví odkazuje jednak na oddíl *Grammatica*, přehledné tabulky, souhrny a ilustrativní příklady doplněné českým překladem, jednak na *Latinskou mluvnici* (Quitt–Kucharský, viz *Bibliografická poznámka*).

Druhá část lekce (*Usus legendi*) je zaměřena na čtení s porozuměním. Je zde souvislý text, který je zpočátku vytvořen uměle, ale postupně jsou zařazovány autentické texty upravené a krátké snadnější texty v originálním znění. K textu jsou připojeny otázky a úkoly, které vedou k celkovému porozumění a chápání souvislostí mezi formou a obsahem sdělované informace. Plynulý, věcně i stylisticky správný překlad by měl být výsledkem studia každé partie. Velký důraz je kladen na zvládnutí slovní zásoby. Při obvyklých potížích, které při studiu působí homonymie koncovek latinské jmenné i slovesné flexe, je téměř nemožné dosáhnout dobrých výsledků, není-li zároveň s gramatikou zvládnuta i základní slovní zásoba. Přitom považujeme za samozřejmé, že v průběhu kurzu získá student návyk systematicky pracovat se slovníkem, neboť doporučené *lexikální minimum* * (zhruba 1000 lexikálních jednotek; srv. i souhrnný latinsko–český slovník *Vocabula I*), jakkoli se může zdát náročné, zůstává pouhým minimem a pro četbu jakéhokoli originálního textu může být pouze dobrým východiskem.

Poslední část lekce tvoří *Miscellanea*, tedy „rozmanitost“. Student zde najde známá okřídlená rčení a užívané obraty. Dále jsou tu cvičení k porovnání latinské slovní zásoby se slovní zásobou živých evropských jazyků včetně češtiny a konečně další cvičení či kratší texty (i „makarónské“, které jsou upraveny tak, aby student mohl do českého překladu, resp. latinského textu doplňovat jen ty jevy, které již zvládá). Byly zařazeny i častěji užívané latinské zkratky. Zajímavý materiál této části by měl přispět jak k upevnění znalostí a dovedností, tak k celkovému obohacení obecně kulturního rozhledu. Souvislé texty, ukázky s překladem a konec konců i jednotlivé věty ve všech cvičeních jsou voleny tak, aby přinášely i jisté poučení o latinské (nejen antické) kultuře.

Samostatnému studiu napomáhají opakovací autokorektivní cvičení (*Repetitio I–III*) připojená za lekci V., VII. a X.

1. CVIČENÍ – EXERCITATIONES

Výslovnost, přízvuk

Sloveso – konjugace, kmeny, osobní koncovky aktivních a pasívních tvarů
prézentního systému

Indikativu prézentu a imperfekta akt. a pas., infinitiv prézentu akt. a pas.,
imperativ

(GRAMMATICA F 1–3; M 11–16; LM I § 1–14; 68–74; 81–91)

1. Podle označených délek stanovte přízvuk, všimněte si jeho pohyblivosti a při čtení respektujte dlouhé vokály i přízvuk:

a)

schola, puella, varius, rosa, nauta, hīc, quō, concordia, dea, deus, clārus, coniuñx, praesentia, ratiō, ōstium, iūs, suādeō, quis, caecus, quia, iānua, atque, ōrātiō, circulus, causa, sequor, meus, tuus, relinquus, quattuor, potentia, pulchritūdō, caelebs, dīvitiae, dīvitīs, iussus, assentior, assentīrī, ingenium, philosophia, Phoebus, praeesse, oboedientia, poena

b)

laudō, laudāre, laudābant, laudābāmus
respondeō, respondētis, respondēs, respondēbās
doceō, docēre, docēbātis, docēbāminī
faciō, facere, facimus, faciēbat
audiō, audīre, audīebant, audīmus, audīebāmus

2. U následujících slovesných tvarů

a) určete osobu a číslo, slovesný způsob a čas;

b) pokuste se určit konjugaci a odvodit 1. os. indikativu prézentu aktiva, tj. základní slovníkový tvar (porovnejte se slovníkem této lekce):

amābam / amā – ba – m = amō, amāre

oramus, iuvabant, imperat, audiuntur, movemini, habebant, fugiunt, vivebam, veniebant, dicitur, discimus, tacebas, dividitur, monebamur, tacebant

3. Utvořte 3. os.sg a pl.

a) indikativu prézentu aktiva a pasíva;

b) indikativu imperfekta aktiva a pasíva:

amare, notare, monere, legere, dividere, audire

4. Imperativ. Následující tvary imperativu změňte

a) na rozkaz, b) na zákaz v singuláru: *pospěšte si* → *pospěš si* – *nespěchej*
festinate → *festina* – *noli festinare*

laudate, imperate, dividite, fugite, discite, legite, facite, dicite, audite, monete, dormite, videte, amate

5. Slovesné tvary v souvětích. Všimněte si významu spojek *et*, *et – et*, *nam*, *sed*, *si*, *nisi*. Následující věty nejprve přeložte a potom je transformujte tak, abyste je mohli užít:

- a) o vašem známém
- b) o vašich přátelích
- c) o skupině, ke které patříte
- d) o příteli, se kterým právě mluvíte

1. Bene disco, recte respondeo. – 2. Vivo et laboro. – 3. Et vivo et laboro libenter. – 4. Male legebam, nam male videbam. – 5. Curro, sed non fugio. Audi! – 6. Si lego, etiam disco. – 7. Si scribo, non lego. – 8. Si bene disco, non erro. – 9. Saepe moneo, sed non impero. – 10. Bene scribo, nam attente audio. – 11. Cupio dormire.

6. Slovesné tvary v následujících větách převed'te do plurálu a přeložte:

1. Si bene laboras, bene vivis. – 2. Nisi festinas, recte scribis. – 3. Saepe tacebam, etiam nunc taceo. – 4. Et legere amabat et scribere. – 6. Cupiebat et videre et audire. – 7. Cur male laboras? – 8. Cur semper imperare debes? – 9. Aut lege aut responde! Noli scribere! – 10. Recte responde.

7. Aktivum – pasívum. Přeložte tyto slovesné tvary:

notatur, legeris, monemini, monebamur, monetis, amabatis, amaris,
laudamur, laudabamini, salutaris, monebamini, audiebas, videtur

8. Přeložte do latiny a převed'te: a) do plurálu; b) do ind. impf. sg. i pl.

1. Žije poctivě. ....
2. Čteš pozorně. ....
3. Učíš se pilně. ....
4. Napomíná, ale také chválí. ....
5. Odpovídá dobře. ....
6. Pracuji usilovně. ....
7. Dívám se a mlčím. ....
8. Běžím pomalu. ....

2. ČTENÍ S POROZUMĚNÍM – USUS LEGENDI

Iulia, Claudia et Paullina – quid faciunt ?

Iulia dicit: Doceo (docebam). Et laudo (laudabam) vos et moneo (monebam).
Attente lego et audio (legebam et audiebam).
Recte scribo (scribebam).

Quid Claudia videt? Iulia docet (docebat). Laudat (laudabat) nos et monet (monebat).
Attente legit (legebat). Ornate scribit (scribebat).

Claudia et Paullina dicunt: Diligenter discimus. Recte respondemus.
Nos etiam ornate scribere cupimus. Honestae laborare debemus.

Quid Iulia notat? Claudia et Paullina diligenter discunt. Recte respondent.
Studiose audiunt. Legunt. Ornate scribere cupiunt. Bene laborare debent.

Iulia dicit: Discisne studiose, Claudia? Cur non respondes?
Quid tam attente audis? Quid legis?
Recte lege! Noli errare!
Diligenter laborare debes.

Recte respondes, Paullina, et bene legis.

Discitisne diligenter, Claudia et Paullina?
Quid facitis? Cur non respondetis?
Quid legitis? Quid tam attente auditis?
Recte respondete! Nolite errare!
Attente audite et scribite!
Ornate scribite!

Otázky – Interrogationes

1. Základní situaci jste jistě poznali. Určete tedy, která slovesa, příp. tvary jednoznačně označují roli jednotlivých postav:

Iulia ..... Claudia et Paullina .....

2. V čem má slabiny Claudia, v čem Paullina?

Slovní zásoba – Vocabula

Slovesa 1. konjugace (infinitiv préz. akt. zakončen -āre):

* amō, āre, āvī, ātum	milovat, mít zálibu
* errō, āre, āvī, ātum fēstīnō, āre, āvī, ātum	bloudit; mýlit se, chybovat spěchat, pospíšit si
* imperō, āre, āvī, ātum	rozkazovat, poroučet; vládnout
* labōrō, āre, āvī, ātum	pracovat, namáhat se, usilovat
* laudō, āre, āvī, ātum	chválit
* notō, āre, āvī, ātum	označovat; pozorovat, vidět
* ōrō, āre, āvī, ātum	prosit; modlit se

Slovesa 2. konjugace (infinitiv préz. akt. zakončen -ēre):

* dēbeō, ēre, uī, itum	být dlužen, zavázán; vděčit (někomu za něco); (s inf.) mít povinnost, muset
* doceō, ēre, docuī, doctum	učit, vyučovat
* habeō, ēre, uī, itum	mít, vlastnit
* moneō, ēre, uī, itum (s akuz.) (někomu)	napomínat (někoho), domlouvát
* respondeō, ēre, respondi, respōnsum	odpovídat (někomu)
* taceō, ēre, uī, itum	mlčet, nemluvit
* valeō, ēre, uī, – (valitūrus)	být silný, mocný, platit; být zdrav
* videō, ēre, vīdī, vīsum	vidět, hledět, dívat se

Slovesa 3. konjugace (infinitiv préz. akt. zakončen -ere):

* currō, ere, cucurrī, cursum	běžet, spěchat
* dīcō, ere, dīxī, dictum	říkat, mluvit, tvrdit
* discō, ere, didicī, –	učit se, studovat, poznávat
* dīvidō, ere, vīsī, vīsum	rozdělovat; dělit
* legō, ere, lēgī, lēctum	sbírat, vybírat; číst
* scrībō, ere, scrīpsī, scrīptum	psát, sepsat, vylíčit
* vīvō, ere, vīxī, – (vīctūrus)	žít, růst, trvat
* cupiō, ere, īvī/īī, ītum (s akuz.)	přát si, toužit po něčem
* faciō, ere, fēcī, factum	dělat, činit, jednat
(pozor: pas.tvary préz. kmene se nahrazují tvary nepravidelného slovesa fīō, fierī)	
* fugiō, ere, fūgī, –	utíkat, prchat

Slovesa 4. konjugace (infinitiv préz. akt. zakončen -īre):

* audiō, īre, īvī/īī, ītum	slyšet
* dormiō, īre, īvī/īī, ītum	spát
* veniō, īre, vēnī, ventum	přijít, přijet, dostavit se

A ostatní slovíčka – Et cetera (vocabula)

atque (ac)	a také, a k tomu
* attentē, <i>adv.</i>	pozorně, napjatě
aut; aut – aut	nebo, anebo; buď – nebo
* bene, <i>adv.</i>	dobře
* cūr	proč
diligenter, <i>adv.</i>	pilně, pečlivě, důkladně
* et; et – et	a, i, také; i – i
* etiam	také, i; dokonce i
honestē, <i>adv.</i>	poctivě, čestně
lentē, <i>adv.</i>	pomalů, zvolna, zdlouhavě
libenter, <i>adv.</i>	rád, s radostí, dobrovolně
* male, <i>adv.</i>	špatně
* nam	neboť; vždyť, totiž
* -ne	enklitická tázací částice
(nepřekládá se)	
* nisi	jestliže ne, kdyby ne
nōlī, nōlīte	imperativ slovesa nōlle – nechtít, ve spojení s inf. jiného slovesa vyjadřuje zákaz: nōlī amāre – nemiluj
	ne (zápor slovní i větný)
* nōn	my, nás (nom. a akuz. osob. zájmena)
* nōs	nyní
* nunc, <i>adv.</i>	krásně, ozdobně
ornātē, <i>adv.</i>	co? (nom. a akuz. táz. zájmena)
quid?	správně, dobře, náležitě
* rēctē, <i>adv.</i>	často
* saepe, <i>adv.</i>	ale
* sed	vždy, stále
* semper, <i>adv.</i>	jestliže, kdyby
* sī	pilně, horlivě, usilovně
studiōsē, <i>adv.</i>	tak, do té míry
tam	vy, vás (nom. a akuz. osob. zájmena)
* vōs	

3. ROZMANITOSTI – MISCELLANEA

1. Zapamatujte si – Notate bene:

1. Nota bene! (= N.B.) – 2. Festina lente! – 3. Divide et impera! – 4. Ora et labora! – 5. Vive atque vale!

2. Spojte uvedené francouzské, anglické a německé výrazy s latinskými slovesy, která již znáte:

répondre, réponse; respond, response, correspondence;
korrespondieren, Korrespondenz .....

écrire, écrire; description, describe, scribe, script,
scripture, Scripture; schreiben, Schrift .....

auditeur; audience, auditory, audition;
Audienz, Auditorium .....

errer, erreur; err, errancy, error, errant;
irren, Irrtum .....

faire, fait; fact, facticity; Faktum, faktisch .....

lire, leçon, lecture; lection, lecture;
Lektion, Lektor, Lektüre .....

aimer, amateur; amatory, amateur; Amateur .....

voir, vision; view, visible, vision; Vision .....

vivre, vivres; vivacious .....

3. Následující substantiva jsou jména činitelská, vytvořená od slovesného základu příponou **-tor** (v češtině jim odpovídají substantiva typu učitel, stavitel). Pokuste se je správně přeložit:

amator .....

auditor .....

imperator .....

lector .....

laudator .....

scriptor .....

LECTIO II

1. EXERCITATIONES

Skloňování substantiv a adjektiv 1. deklinace

Zájmena přivlastňovací

Sloveso *ESSE* (indikativ prézentu a imperfekta, infinitiv, imperativ)
(GRAMMATICA M 1–5; 9; 14; 21; LM I § 18–25; 38–39; 52; 124–126)

1. Skloňování substantiv a adjektiv. Doplňte v singuláru i plurálu náležité tvary substantiv a adjektiv uvedených v závorkách:

laudas	(puella)	.....	respondebam	(magistra)	.....
	(magistra)	.....		(regina)	.....
	(discipula)	.....		(amica)	.....
	(poeta)	.....		(femina)	.....

crescunt	(herba)	.....	videbat	(ara)	.....
	(viola)	.....		(statua)	.....
	(rosa)	.....		(villa)	.....

ostendit	(via)	.....	ambulat cum	(poeta)	.....
	(luna)	.....		(amica)	.....
	(stella)	.....		(femina)	.....

narra fabulam de	(rosa et viola)	.....
	(statua aurea)	.....
	(filiae reginae nostrae)	.....
	(amica poetae)	.....

2. Skloňování substantiv. Doplňte neshodné přívlastky:

amica ..... (poeta), sapientia ..... (feminae), diligentia .....
(puellae), statua ..... (poetae), ira ..... (dea), umbra .....
(silva), corona ..... (rosa), arae ..... (dae), ira .....
(regina), historia ..... (patria)

3. V následujícím textu:

a) doplňte shodné/neshodné přívlastky v náležitých tvarech

b) přeložte

c) tvary ind. prez. nahrad'te tvary ind. imperfekta

De Diana et Minerva

Diana et Minerva sunt ..... /slavný/ deae. Diana est dea lunae et ..... /les/. Minerva est dea ..... /moudrost/, litteras atque disciplinas amat. Feminae Romanae deas colunt, sed etiam iram ..... /bohyně/ timeo, itaque statuas et aras coronis ..... /z růží/ ornant. In Italia ..... /mnoho/ dearum statuas videmus.

4. Časování sloves. Vyjádřete ve všech osobách:

discipula bona sum atque eram
fabulam pulchram narro et scribo
iram dearum timeo
poetas amo atque colo

5. Vyjádřete ve všech osobách (pokud lze):

a) jako větu oznamovací (v přítomnosti)

b) jako větu rozkazovací

esse (femina Romana)
audio (magistra bona)
cognosco (vestra diligentia)
scribo (epistulam meam)

6. Doplňte náležitý tvar přívlastňovacího zájmena a přeložte:

1. Patriam ..... /svou/ semper amate! – 2. Puellis fabulae ..... /tvoje/ valde placent. – 3. Amica cara, noli laudare ..... /vlastní=svou/ diligentiam! – 4. Discipulae nunc ..... /své/ magistrae rosas monstrant. – 5. Ah, puellae, ... /svým/ amicis gratiae estis! – 6. Filiae ..... /své/ carae fabulam libenter narro. – 7. Agricola terram ..... /svou/ bene cognoscit. – 8. Historiam patriae ..... /své/ poetae colunt. – 9. De vita ..... /svém/ saepe cogito. – De vita ..... /svém/ saepe cogitamus. – 10. Sapientia ..... /tvoje/ rectam viam mihi monstrat.

2. USUS LEGENDI

Iulia magistra

Iulia magistra est. Mane in scholam properat. Ibi puellae magistram suam exspectant. Iulia puellas linguam Latinam docet.

– Salvete, puellae! – Salve, magistra, respondent discipulae.

Puellae Latine legere et intellegere cupiunt, nam lingua Latina etiam in linguis modernis vivit. Si discipulae in schola bene discunt, recte scribunt et legunt, Iulia discipulas laudat. Si probae sunt, magistra fabulam narrat.

Discipulae attente audiunt fabulam de mala regina. Deinde Paullina fabulam de stellis et nauta legit. Fabulae pulchrae sunt et puellis placent. Iulia sententias Latinas in tabula scribit.

Iulia etiam historiam patriae nostrae narrat et discipulas monet:

– Amate patriam, puellae. – Patriam nostram valde amamus, respondent puellae.

Post meridiem magistra cum puellis in silva ambulat. Umbra amoena ibi est. Multae et variae herbae ibi crescunt et florent. Magistra herbas Latine nominat. Puellae gaudent, quod multas iam herbas cognoscunt.

Magistra dicit: Diligentia vestra valde mihi placet, puellae!

– Quo properas, Claudia?

– Domum propero.

– Quo properatis, Paullina et Aemilia ?

– Domum properamus.

Interrogationes

Vyhleďte v textu latinské výrazy:

1. Kde (ubi), na kterých místech se děj odehrává ? .....
2. Kdy (quando)? .....
3. Co (quid) Iulia své žákyně učí ? .....
4. Které výrazy popisují činnost dívek ? .....
5. Které výrazy tuto činnost hodnotí ? .....

Vocabula

Substantiva 1. deklinace

* agricola, ae, m.	rolník, zemědělec
* amīca, ae, f.	přítelkyně
* aqua, ae, f.	voda
āra, ae, f.	oltář
Claudia, ae, f.	vl. jméno
* corōna, ae, f.	věnc
* dea, ae, f.	bohyně
Diāna, ae, f.	bohyně Měsíce a lovu
diligentia, ae, f.	pečlivost, svědomitost
* disciplina, ae, f.	kázeň; nauka
* disciplīnae, ārum, f.	vědy
discipula, ae, f.	žákyně
domiseda, ae, f.	ta, která se zdržuje doma
* fābula, ae, f.	bajka, pověst, pohádka, mýtus
* fēmina, ae, f.	žena
* filia, ae, f.	dcera
herba, ae, f.	rostlina, bylina
* historia, ae, f.	dějiny, dějepis, historie
* īra, ae, f.	hněv
lūlia, ae, f.	vl. jméno
* lingua, ae, f.	jazyk, řeč; mluva, hlas
* littera, ae, f.	písmeno
* litterae, ārum, f.	vzdělanost, písemnictví; dopis
lūna, ae, f.	měsíc (nebeské těleso)
* magistra, ae, f.	učitelka
Minerva, ae, f.	bohyně moudrosti, umění a řemesel
* nauta (navita), ae, m.	námořník, lodník
* patria, ae, f.	vlast
Paullina, ae, f.	vl. jméno
* persōna, ae, f.	osoba; povaha; divadelní maska
* poēta, ae, m.	básník
* puella, ae, f.	dívka
rēgīna, ae, f.	královna
rosa, ae, f.	růže
* sapientia, ae, f.	moudrost, rozumnost
* schola, ae, f.	škola
* sententia, ae, f.	věta, výrok, myšlenka
silva, ae, f.	les
* statua, ae, f.	socha
* stēlla, ae, f.	hvězda
* tabula, ae, f.	deska, tabule
* terra, ae, f.	země; úrodná zem, půda, hlína
umbra, ae, f.	stín, ústraní; tma; přelud, přízrak
* via, ae, f.	cesta, dráha, silnice; <i>přenes.</i> způsob, postup, metoda
viola, ae, f.	fiála, fialka

Adjektiva 1. deklinace

amoenus, a, um	působavý, líbezný, krásný; příjemný
* aureus, a, um	zlatý, ze zlata; nádherný
bonus, a, um	dobry
cārus, a, um	drahý, milý
castus, a, um	bezáhonný, čistý
* clārus, a, um	jasný, slavný; známý
* grātus, a, um	milý, příjemný
incognitus, a, um	neznámý
lānificus, a, um	předoucí vlnu (<i>subst.f.</i> přadlena)
* Latīnus, a, um	latinský
* malus, a, um	zlý, špatný
modernus, a, um	moderní, živý (o jazyce)
multus, a, um	mnohý
pius, a, um	zbožný
probus, a, um	řádný, hodný
puđicus, a, um	cuďný, stydlivý, ctnostný
* pulcher, pulchra, pulchrum	krásný, hezký
rēctus, a, um	rovný, přímý; správný, spravedlivý
* Rōmānus, a, um	římský, (jako subst.) Říman, Římanka
situs, a, um	položený
varius, a, um	rozmanitý, různý

Et cetera

ā, āh	citoslovce vyjadřující citové pohnutí, bolest nebo radost
* ambulō, āre, āvī, ātum	procházet se, chodit (sem tam)
* cōgitō, āre, āvī, ātum	přemýšlet
* cōgnōscō, ere, nōvī, nitum	poznávat, znát
* colō, ere, coluī, cultum	pěstít, vzdělávat, ctít
* cum, <i>předl. s abl.</i>	s, se
* cum, <i>spojka čas.s ind.</i>	když; kdykoli
* crēscō, ere, crēvī, –	růst, vzrůstat; <i>o hladině</i> stoupat
* dē, <i>předl. s abl.</i>	o; z, ze
deinde, <i>adv.</i>	potom, dále
* dō, dare, dedī, datum	dát, dávat; obětovat; stanovit
domum	domů
ergō, <i>adv. a spojka</i>	opravdu, skutečně; tedy, proto
exspectō, āre, āvī, ātum	očekávat
* flōreō, ēre, uī, –	kvést, rozkvétat; být šťastný
* gaudeō, ēre, gāvīsus sum	radovat se (z čeho – s abl.)
hīc, <i>adv.</i>	zde, tady
iam, <i>adv.</i>	již
ibi, <i>adv.</i>	tam, na tom místě
* in, <i>předl. s akuz. (kam?)</i>	do
<i>s abl. (kde?)</i>	v, ve, na
intellegō, ere, lēxī, lēctum	poznávat, rozumět
ita, <i>adv.</i>	tak, takovým způsobem
itaque	a tak, tak tedy, proto

Latīnē, <i>adv.</i>	latinsky
māne, <i>adv.</i>	ráno
mihi, <i>dat. os. zájmena ego</i>	mně, mi
* narrō (i nārrō), āre, āvī, ātum	vypravovat
nocte, <i>adv.</i>	v noci
* nōminō, āre, āvī, ātum	jmenovat, pojmenovávat
* ornō, āre, āvī, ātum	zdobit, krášlit
ostendō, ere, tendī, tentum/tēsum	ukazovat
* placeō, ēre, uī, itum; placet mihi	líbit se; líbí se mi
* post, <i>předl. s akuz.</i>	po, potom
post merīdiem	po poledni, odpoledne
* prō, <i>předl. s abl.</i>	pro, za
properō, āre, āvī, ātum	spěchat
pulchrē, <i>adv.</i>	krásně
quō, <i>adv.</i>	kam
quod, <i>spojka</i>	že, protože
* salveō, ēre, –, – ; salvē! salvēte!	být zdravý; buď zdrav, buďte zdraví! (nejčastěji jako pozdrav při příchodu)
surgō, ere, surrēxī, surrēctum	vstávat, vstát
* semper	vždy, stále; pokaždé
* timeō, ēre, uī, – (<i>s akuz.</i>)	bát se (<i>někoho, něčeho</i>); strachovat se
(<i>s dat.</i>)	bát se (<i>o někoho</i>)
valdē, <i>adv.</i>	velmi

(Ad Nili descriptionem – k popisu Nilu)

arēna, ae, f.	píščina, písčitá krajina; zápasště
aspectum habēre	mít vzhled, podobat se
dēbeō, ēre, uī, itum (<i>s dat.</i>)	mít povinnost, být zavázán (díky), vděčit
igitur	tedy
incola, ae, m.	obyvatel
laetitia, ae, f.	radost, veselí
nam	neboť, vždyť, totiž
Nīlus, ī, m.	Nil
nōn sōlum – sed etiam	nejen – ale i
saturō, āre, avī, ātum	sytit, nasytit
sīc, <i>adv.</i>	tak, takovým způsobem

3. MISCELLANEA

1. Verba alata

Cogito, ergo sum. – Surge et ambula! – Vivere est cogitare. – Persona (non) grata. – Terra incognita. – Rectā viā.

2. Nápis na náhrobku dokonalé Římanky:

HIC SITA EST AMYMONA,
PULCHRA, LANIFICA, PIA, PUDICA,
CASTA, DOMISEDA.

3. Vyjádřete rozkaz, zákaz (pomocí noli, nolite); zopakujte si některá rčení:

a) *poslouchej dobře; vypravuj o své učitelce; v noci spěte, ráno vstávejte*

b) *neutíkej, nečtěte, nepište, nechvalte, nemiluj, neodpovídej, nerozkazuj*

c) *bud' zdrav; spěchej pomalu; rozděl a panuj*

4. Dokončete překlad: NIL – řeka naděje

Cum Nilus crescit, spem (naději) agricolis dat, nam et aquam inducit et terram.

Když je totiž rozvodněný, všechno bahno zanechává na vysušených místech. Tak přináší polím dvojí užitek: zavodní je a zaplaví bahnem.

Sic Nilus arenas saturat. Debet igitur Nilo (dat.) Aegyptus non solum fertilitatem (úrodnost) terrarum, sed etiam terras.

Krajina nemá nikdy tak krásný vzhled, jako když Nil rozlije své vody – širé pláně jsou skryty, ztrácejí se i údolí. Města a vesnice insularum aspectum (vzhled) habent. Maior (větší) est laetitia incolarum quo minus (čím méně) terrarum suarum vident.

(secundum Senecam Philosophum, Naturales quaestiones IVa 2, 9)

5. Doplňte ekvivalenty (pokud lze) k uvedeným latinským výrazům:

	<i>angl.</i>	<i>franc.</i>	<i>něm.</i>
historia	.....	.....	.....
persona	.....	.....	.....
corona	.....	.....	.....
statua	.....	.....	.....

LECTIO III

1. EXERCITATIONES

Substantiva a adjektiva 2. deklinace
Indikativ futura I. akt. sloves 1.–4. konjugace a slovesa *ESSE*
(GRAMMATICA M 3–5;12–13;15–16; 21;
LM I § 26–27; 38–39;78;74;124–5; II 76–77)

1. Skloňování substantiv a adjektiv. Doplňte předepsané tvary:

	<i>sg.: gen. a abl.</i>	<i>pl.: dat. a akuz.</i>
clarus poeta	.....	.....
meus parvus filius	.....	.....
bonus ager	.....	.....
templum antiquum	.....	.....
amicus noster	.....	.....
oppidum novum	.....	.....
epistula scripta	.....	.....

2. Skloňování substantiv a adjektiv. Výrazy uvedené v závorkách dejte do náležitého tvaru a celé přeložte:

1. Romani ..... (multus, deus) colebant – Mercurium, Neptunum, Minervam, Dianam, Vestam. – 2. Mercurius deus ..... (mercatura) et nuntius ..... (deus, pl.) erat. – 3. Neptunus ..... (Oceanus) dominus erat. – 4. Vesta, antiqua dea, Romanis cara erat; templa Vestae ..... (rotundus) erant. – 5. Potentia deorum magna erat et Romani ..... (ira) deorum timebant. – 6. Incolae imperii Romani multa et pulchra templa suis ..... (deus) aedificabant. – 7. Ennius poeta sic deos deasque enumerat:

IŪNŌ, VESTA, MINERVA, CERĒS, DIĀNA, VENUS, MARS,
MERCURIUS, IOVIS, NEPTŪNUS, VULCĀNUS, APOLLŌ.

3. Shoda substantiva a adjektiva. Připojte k substantivům vhodné přívlastky (shodné) ve správném tvaru:

proeliis	oppidorum	copiarum	deo	sententiā
cum magistris	fabulae (3.sg.)	discipulam	theatri	ad castra
in agros	sine otio	in locis	libri (1.pl.)	viri (2.sg.)

(magnus, novus, bonus, paratus, probus, Romanus, pulcher, amoenus, parvus, vastus, verus, praeclarus, antiquus, armatus, multus, clarus, gratus)

4. Přeložte následující spojení substantiva a adjektiva

(= pův. participia perfecta pasiva ve funkci adjektivní; porovnejte tato participia s obdobnými verbálními adjektivy v češtině – typ *psaný, napsaný, jmenovaný, krytý* ap.):

puella laudata, discipulae monitae, patria amata, fabulae narratae, sententia lecta et scripta, ara ornata, persona nominata, littera scripta

5. Slovesné časy. Přeložte:

amicum videbo et cognoscam; bellum non gero nec geram; epistulas mittebamur, mittimus, mittemus; discipulus probus es et eris; semper mihi patria grata erit; fabulas non solum narrat, narrabat et narrabit, sed etiam scribit, scribebat et scribet; hodie portas claudunt, etiam cras portas cludent

6. Slovesné časy – futurum I.; uvedený text nejprve přeložte a potom transformujte tak, jako by šlo o věštbu, která je uvedena větou:

Marcus in suo libro praesagium legit: ...

Romani continua fere bella gerebant. Itaque templum Iani raro claudebant. Magnus erat numerus victoriarum Romanorum, magna erant proelia, magna pericula.

At Romani non solum gloria belli excelebant, sed etiam litteras excolebant. De gloria Romanorum in multis libris clarorum poetarum legimus.

7. Jazyková skládanka. Z daných tvarů sestavte věty:

1. silvā – variae – et – et – crescunt – est – herbae – umbra – florent – multae
– ibi – amoena – in

.....
2. in – magistra – de – fabulam – scribit – tabulā – Latinam – stellis

.....
3. sic – debetis – libros – ut – veros – pueri – amare – amicos

.....
4. varias – suis – pueri – in – legunt – legent – et – sententias – libris

.....
5. lingua – etiam – in – vivit – linguā – Latina – nostrā

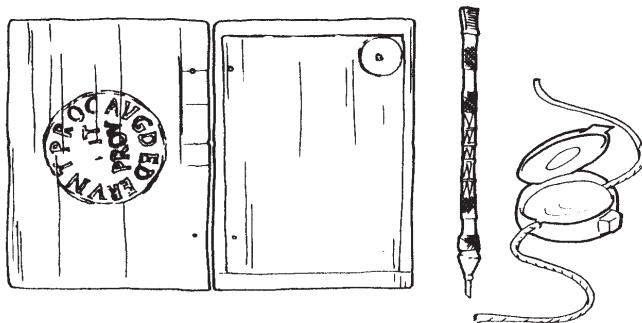
.....
6. vales – si – est – ego – valeo – bene – quidem (= S.V.B.E.E.Q.V.)

.....
7. aquam – et – inducit – terram – agros – in – fluvius

2. USUS LEGENDI

Magister et pueri in schola: Non scholae sed vitae discimus

In ludis litterariis pueri legere, scribere et computare discebant. Sententias in tabulis ceratis stilo scribebant.

Marcus et Publius sunt pueri Romani, filii viri probi et boni. Marcus cum Publio in scholam properant. Magister iam pueros exspectat.

– Salve, magister! – Salvete, pueri! Ubi est Lucius, amicus vester?

– Lucius aegrotus est, hodie domi manet et etiam cras manebit.

– Nunc, pueri, epistulam ad amicos scribite, deinde epistulas scriptas legetis.

Discipuli scribunt.

– Recita epistulam tuam, Marce!

Marcus recitat:

Marcus Sexto suo. Si vales, bene est, ego quidem valeo. (S.V.B.E.E.Q.V.) Mane in schola sumus, sed post meridiem cum magistro nostro iam in teatro Pompei erimus et ludos scaenicos (= fabulas) spectabimus. Et templa praeclara et aedificia magna et monumenta clara videbimus. Cras vacabimus. Vale.

Magister pueris novos libros dat et dicit:

– Libros vestros, pueri, sic amare debetis, ut veros amicos.

Liber Marci magnus est, liber Publii est parvus – libellus.

Domi Marcus varias sententias in suo libro legit:

1. Agricola agrum colit. – 2. Medicus pueros curat, si aegroti sunt. – 3. Amicus verus amicum semper iuvat. – 4. Inter bella et pericula non est locus otio. –

5. Non si male nunc, et olim sic erit. /Horatius, Ódy/ – 6. Mala herba cito crescit. – 7. Iustitiam colimus. – 8. Superbia viros probos semper corrumpit. –

9. Litterae Bellerophontis. – 10. Romani multa bella gerebant, multa proelia, multas pugnas committebant et saepe vincebant. – 11. Servus servorum dei. –

12. Bellum iustum. – 13. Apud Senecam Marcus legit: ... litterarum intemperantiā laboramus: non vitae, sed scholae discimus (= *pokud jde o učenost, potýkáme se s nepřiměřeností, tj. neznáme pravou míru*).

Interrogationes

1. Epistula. Vyvoďte, jaká formální pravidla měl římský dopis:
odesílatel ..... příjemce ..... úvodní a závěrečná formule
2. Co si chlapci se svým učitelem chtějí prohlédnout?
3. Kdy prohlídku absolvují?
4. Ludus. Přeložte a vysvětlete spojení:
ludos (Romanos, scaenicos) spectare X in ludo litterario discere.
5. Porovnejte a vysvětlete Senekovo *non vitae, sed scholae* s obvykle citovaným *non scholae, sed vitae*.

Vocabula

Substantiva a adjektiva 2. deklinace

aedificium, iī, n.	budova, stavba
aegrōtus, a, um	nemocný
* ager, agrī, m.	pole, pozemek, území
* amīcus, ī, m.	přítel
* antiquus, a, um	starý, starobylý
* armātus, a, um	ozbrojený
* bellum, ī, n.	válka
* campus, ī, m.	pole, plán
* castra, ōrum, n.	vojenský tábor
* continuus, a, um	nepřetržitý, stálý
* deus, deī, m.	bůh
* discipulus, ī, m.	žák
* dominus, ī, m.	pán
* exemplum, ī, n.	ukázka, vzor, příklad
* fātum, ī, n.	osud
* fīlius, iī, m.	syn
* fluvius, iī, m.	tok, řeka
* hūmānus, a, um	lidský
* libellus, ī, m.	knížka
* liber, librī, m.	kniha
* locus, ī, m.	místo
* lūdus, ī, m.	zábava, hra; škola
l. litterārius	elementární, obecná škola
lūdī	veřejné hry, slavnosti
* magister, trī, m.	učitel
* magnus, a, um	velký
* medicus, ī, m.	lékař
* monumentum, ī, n.	pomník, památná budova, památka
* multus, a, um	mnohý
* negōtium, iī, n.	zaměstnání, záležitost
* novus, a, um	nový
* numerus, ī, m.	počet, číslo
* nuntius, iī, m.	posel; zpráva
* oppidum, ī, n.	opevněné sídliště, město, pevnost
* ōtium, iī, n.	volno, volný čas, odpočinek
* parvus, a, um	malý, drobný; skrovný
* perīculum, ī, n.	nebezpečí, pohroma; porážka

- praeclārus, a, um
- praesāgium, iī, n.
- * proelium, iī, n.
- * puer, ī, m.
- rotundus, a, um
- * servus, ī, m.
- stilus, ī, m (stylus)
- * studium, iī, n.
- * templum, ī, n.
- * theātrum, ī, n.
- vallum, ī, n.
- vastus, a, um
- * verbum, ī, n.
- * vir, ī, m.
- * vīvus, a, um
- * vocābulum, ī, n.

proslulý, skvělý
 předpověď, věštba
 bitva
 chlapec
 kulatý, okrouhlý
 otrok, sluha
 pisátko; psaní; sloh
 píle, snaha, horlivost; náklonnost
 chrám, svatyně
 divadlo
 násep, val (součást opevnění)
 širý, rozlehlý, prázdný, pustý
 slovo
 muž
 živý
 slovo, slovíčko

Et cetera

- * ad, *předl. s akuz.*
- addūcō, ere, dūxī, ductum
- aedificō, āre, āvī, ātum
- Alēsia, ae, f.
- Alēsius, iī, m.
- * ante, *předl. s akuz.*
- at
- Caesar, is, m.

- carpō, ere, carpsī, carptum
- * cingō, ere, cīnxī, cīnctum
- circum, *předl. s akuz.*
- cito, *adv.*
- * claudō, ere, clausī, clausum
- * committō, ere, mīstī, missum
- pugnam committere
- computō, āre, āvī, ātum
- * contrā, *předl. s akuz.*
- * cōpiae, ārum, f.
- * corrumpō, ere, rūpī, ruptum
- crās, *adv.*
- * cūrō, āre, āvī, ātum (*s akuz.*)
- dēnique, *adv.*
- domī, *adv.*
- * dūcō, ere, dūxī, ductum
- ēnumerō, āre, āvī, ātum
- * epistula, ae, f.
- excellō, ere, –, – (*s abl.*)
- excolō, ere, coluī, cultum
- ferē, *adv.*
- fīrmō, āre, āvī, ātum
- fossa, ae, f.
- fugō, āre, āvī, ātum
- fundō, ere, fūdī, fūsum
- fundunt fugantque

k (o směru); u, při (o blízkosti)
 přivést
 stavět, budovat
 opevněné město v Galii (dn. Francii)
 obyvatel Alesie, Alesan
 před
 ale, avšak, naproti tomu, za to však
 zde: Gaius Iulius Caesar (100–44),
 římský státník, politik a vojevůdce
 trhat
 opásat; obklopovat
 kolem
 rychle, honem
 zavřít
 spojovat, dát dohromady
 svést bitvu

 počítat
 proti
 vojsko, vojenské sbory
 kazit, ničit
 zítra
 starat se, pečovat (o někoho, o něco)
 nakonec
 doma
 vést
 vypočítat, vypočítávat
 dopis
 vynikat (čím)
 pěstovat, vzdělávat
 téměř, skoro
 zpevňovat
 příkop
 zahnat
 vydávat, plodit; rozptýlit, rozhánět
 na hlavu porážejí, rozdrťí

* gerō, ere, gessī, gestum bellum gerere	nést, konat vést válku
* glōria, ae, f.	sláva, čest, pocta; ctizádost
* hodiē, <i>adv.</i>	dnes, nyní; dosud
* iam, <i>adv.</i>	již, už
lānus, ī, m.	starobylý řím. bůh dveří a průchodů; brána jeho chrámu na Foru byla ve válce otevřená, v době míru zavřená
impleō, ēre, ēvī, ētum	naplnit, splnit
* inter, <i>předl. s akuz.</i>	mezi
* iūstitia, ae, f.	spravedlnost
* iuvō, āre, iūvī, iutum (<i>s akuz.</i>) Lūcius, īī, m.	pomáhat někomu, podporovat někoho vl. jméno, (řím. praenomen)
maneō, ēre, mānsī, sum	zůstávat, trvat
Mārcus, ī, m.	vl. jméno, (řím. praenomen)
mercātūra, ae, f.	obchod, obchodování
Mercurius, īī, m.	bůh obchodu
* mittō, ere, mīsī, missum	posílat
* moveō, ēre, mōvī, mōtum	hýbat; pohnout, dojmout
Neptūnus, ī, m.	bůh moře
Ōceanus, ī, m.	bůh oceánu; oceán, moře
* pecūnia, ae, f.	majetek, peníze
Phaedrus, ī, m.	řím. bajkář (1. stol. n.l.)
Pompeius, ī, m.	zde: Gnaeus Pompeius Magnus (106 – 48), římský státník, politik a vojevůdce
* pōnō, ere, posuī, positum	klást, pokládat
* porta, ae, f.	brána, vrata, vchod
* potentia, ae, f.	moc, síla, vliv
přimum, <i>adv.</i>	nejprve
pugna, ae, f.	bitva, boj
quidem	vskutku, zajisté, ovšem, totiž
rādō, ere, rāsī, rāsum	(vy)hladit, čistit, škrábat
rārō, <i>adv.</i>	zřídka, vzácně
recitō, āre, āvī, ātum	předčítat, přečíst (svůj výtvar)
* secundum <i>předl. s akuz.</i>	o místě podél; o způsobu podle
* sed	ale
nōn solum – sed etiam	nejenom – ale i
sīc, <i>adv.</i>	tak, takovým způsobem
* sine, <i>předl. s abl.</i>	bez
superbia, ae, f.	pýcha, zpučnost
* trahō, ere, trāxī, tractum	táhnout
Tullia, ae, f.	řím. ženské jméno
ubi, <i>adv.</i>	kde
ut	jak, jako
vacō, āre, āvī, ātum	být volný, mít volno
Vesta, ae, f.	bohyně rodinného krbu
* victōria, ae, f.	vítězství
* vincō, ere, vīcī, victum	vítězit
* vīta, ae, f.	život
* vocō, āre, āvī, ātum	volat, svolávat, nazývat

3. MISCELLANEA

1. Verba alata

1. Habent sua fata libelli. – 2. Verba movent, exempla trahunt. – 3. Otium post negotium. – 4. Errare humanum est. – 5. Littera scripta manet. – 6. Vivos voco (obv. začátek nápisu na kostelních zvonech):

VIVOS VOCO MORTUOS PLANGO FULGURA FRANGO
Živé volám, mrtvé oplakávám, blesky odháním.

2. Caesar ad Alesiam. Přeložte.

a) odůvodněte užití ind. prez.;

b) rozhodněte, kdy v překladu užít dokonavé nebo nedokonavé sloveso:

Caesar ad Alesiam, Gallorum oppidum, magnas copias adducit. Ante oppidum campus vastus est; campum fluvius et silvae cingunt. Hic Caesar castra Romanorum ponit, vallo cingit. Alesii oppidum suum firmant. Portas oppidi claudunt, circum oppidum fossam ducunt. Fossam aqua implent. Magna in campo pugna est. Denique Romani Alesiorum armatos fundunt fugantque et vincunt.

(secundum Caesarem, De bello Gallico, VII, 68–70)

Nota: Alesia, dn. Alise–Sainte–Reine

3. Spojte následující internacionalismy s jejich latinskými základy:

antikvární	epistolární	akvadukt	viadukt
zkorumpovaný	vakát	imperativ	vokativ
dativ	datum	excelentní	mise

4. Přeložte (se slovníkem, nebo jen s využitím vlastních znalostí).

De philosophia et sapientia

Faciam, quod exigis (požaduješ) et aliquid de philosophia dicam.

Sapientia perfectum bonum est mentis (mysl) humanae.

Sapientia divinorum et humanorum scientia est.

Sapientia est nosse (poznat) divinorum et humanorum causas.

Sapientiam Graeci sofian vocant.

(secundum Senecam Philosophum, Epistulae ad Lucilium LXXXIX)

5. Latinské zkratky – sigla Latina:

Zkratky – sigla, abbreviaturae, contractiones se používaly již ve starověku. Nacházíme je na písemných záznamech nejrůznějšího druhu – na architektonických památkách, náhrobních stélách, votivních darech, úředních a vojenských nápisných záznamech, dále v úředních dokumentech a dopisech.

Zkracovalo se stejným způsobem, na jaký jsme zvyklí dosud: zkratkou bylo první písmeno nebo první část slova. Jména byla ovšem zapsána v plném znění. Zkracování bylo možné proto, že se užívaly ustálené formule, které měly i víceméně ustálenou zkratkovou podobu. Nápis tak zůstal srozumitelný. Například na římském votivním nápisu z 2./3. stol. n. l. čteme:

I O M	I(ovi) O(ptimo) M(aximo)	Iovovi Nejlepšímu a Nejvyššímu
C OCTAVI	C(aius) Octavi	Gaius Octavius
US VALE	us Vale	Valens
NS... LEG	ns (centurio) legionis	centurio legie
V S L M	votum solvit libens merito	závazek daný bohu splnil rád a po zásluze

Tato tradice se uchovala i v pozdějších staletích. I.O.M. bylo nahrazeno D.O.M. – *Bohu Nejdobrotivějšímu a Nejvyššímu*. Také závěrečná formule se objevuje v této nebo pozměněné podobě, např. V. S. L. L. – *votum solvit laetus libens* – *s radostí a rád*, případně ještě s dodatkem D.S.P. – *de sua pecunia* – *za své peníze/ na své náklady*.

Užívání zkratk se rozšířilo do mnoha oborů, což mj. způsobilo i jejich rozmanitost a nejednoznačnost. Proto také čtení zkratk nemusí být snadné, zvláště není-li jasné, do jaké oblasti daný záznam patří. Např. **R.** může znamenat: *radix* (*kořen*); *recipe* (*vezmi*), *redemptor* (*Vykupitel*); *regina*; *rex* (*král*), *regius* (*královský*); *reverendus* (*Ctihodnost – jako oslovení*); *reus* (*obžalovaný*) ad. Stejně tak ale může být **radix** zkráceno *rad.* nebo **recipe** *Rec.* Je tedy třeba vždy vycházet z typu písemného záznamu a z širšího kontextu.

Příklady: **L. /L./** – *lacrima* – *slza*; **Latinus** – *latinský*; **liber** – *kniha*; **libens** – *rád*; **linea** – *řádka*; **lingua** – *jazyk*; **lectio** – *lekce*; **locus** – *místo*

M. – *magister*; **Marcus**; **Mars**; **monumentum**; **mundus** – *svět*

S. /s./ – *salus* – *spása*; **Salvator** – *Spasitel*; **sanctus** – *svatý*; **sepulcrum** (*ī, n.*) – *hrob, hrobka, náhrobek*; **sine** – *bez*; **siglum** (= *sigillum, ī, n.*) – *značka, pečeť, zkratka*; **sub** – *pod*; **servus** (*ī, m.*) – *sluha*

M.L. /i Mag. lud./ – *magister lidí – ředitel školy*; **M. L.** – *monumentum locum* – *místo pro pomník*; **M. L. D. D.** *monumentum locum dono dedit* – *místo na pomník daroval*

I.s. – *na listině pod textem = locus sigilli – místo pro pečeť; místo pečeti, tj. místo uvedené na pečeti je místem, kde byla listina sepsána*

I.s. – *na rukopisně nejasném místě textu = locum supplevit – (editor) text doplnil*

L.S. – *na začátku dopisu – lectori salutem – pozdrav čtenáři*

S.C. – *servus Christi – služebník Kristův*; **S.D.** – *servus Domini – sluha Páně*

S.M. – *Salvator mundi – Spasitel světa*

1. EXERCITATIONES**Substantiva 3. deklinace****Zájmena ukazovací a tázací; tázací věty****Ablativ časový a místní; tzv. vazba místních jmen****(GRAMMATICA M 4; 9; S 1; 10; LM I § 28–31; 53–56; II 94; 27–28; 38)****1. Substantiva 3. deklinace. Určete pád. Ke kterým dvojicím můžete připojit předložky *ad; ā, ab* nebo *cum* ?**

animalia parva, animalī vivo, scriptorum clarorum, legibus duris, urbi pulchrae, urbes novae, marium aliorum, homines novi, gentes antiquae, nomina clara, ducis clari, hosti malo, hostibus nostris, hostes nostros, patre meo, duci bono, maria vasta, patrem carum, gentem Romanam, civium bonorum, hostis gentium nationumque, victores clari, scriptores antiquos

2. Zájmena. Připojte k substantivu náležitý tvar zájmena:

is, ea, id	legi, gentium, discipuli (gen.sg.), libros
iste, ista, istud	hostibus, homine, verba, regi
īdem, eadem, idem	carminum, deos, terras, urbium
ille, illa, illud	proelium, viri (nom. pl.), militi, belli
ipse, ipsa, ipsum	ducis, legibus, dominis, tempus
hic, haec, hoc	animalia, feminae (gen. i dat.sg.), cives, legibus

3. Zájmena ukazovací a gen. sg. a pl. zájmena *is* ve funkci přivlastňovací.**Doplňte správné tvary zájmen uvedených v závorkách:**

1. .... (Hic) villam rusticam hortus magnus cingebat. – 2. .... (Hic) rosae et .... (ille) violae pulchrae sunt. – 3. In ..... (idem) horto statuae multae erant. – 4. Per ..... (is) viam saepe ambulabamus. – 5. .... (Idem) tempore consul ipse venit. – 6. .... (Iste) homines nunc his, nunc illis amici sunt. – 7. Iulia carmen recitat; frater ..... (is) epistolam scribit. – 8. Discipulae in silva ambulant; magistra ..... (is) herbas varias nominat.

4. Zájmena tázací.**a) Rozlišujte:**

Quid est amicitia ? – Co je přátelství ?

Quae est amicitia ? – Jaké je to přátelství ? Co je to za přátelství ?

1. Qui locus est, cives, quod tempus, quae nox ? – 2. Patriam tuam non defendis ? Quae gloria est ? – 3. Philosophus ille interrogat: Quis est deus ? – 4. Xenophon Socraticus qui vir ! – 5. Hoc explicabo: veritas ipsa quae est.